

ANONİM ŞİRKETLERDE YEDEK AKÇELER ve MUHASEBELEŐTİRİLMESİ

*Doç. Dr. Şaban KAYIHAN**

*Öğr. Gör. Ali Emre ÇETİNER**

Giriő

Anonim Şirketler için ileride gerektiğinde kullanabilecekleri tarzda yedek akçe ayrılması kanun gereği zorunlu kılındığı gibi, bu zorunluluk söz konusu olamasa da Şirket kendi iradesi ile bunun dışında da yedek akçe ayırma hususunda serbest bırakılmıştır (bkz. TTK. m. 466 vd.). Yedek akçeler, esas sermaye ile birlikte anonim Şirketlerin öz varlığının bir parçasını teŐkil eden değerlerdir.

Biz bu çalışmamızda anonim Şirketlerin yedek akçe ayırmalarına ilişkin yükümlülüklerini ve isteğe bağlı olarak ayırabilecekleri yedek akçeleri 6762 sayılı yürürlükteki Türk Ticaret Kanunu'muz çerçevesinde ilgili diğer konularla birlikte sistematik olarak incelemeyi amaçladık. Ayrıca TTK. Tasarısında konunun kaleme alınış tarzını da ele aldık ve konuya ilişkin Tasarı'nın farklı düzenlemelerine de işaret ettik. İlave olarak uygulama yönünden yararlı olacağı düşüncesiyle çalışmamıza yedek akçelerin muhasebe tekniği yönünden ne Şekilde muhasabesinin gerçekleştirilmesi gerektiğine yönelik kâr dağıtımını da dahil ettiğimiz bir uygulama örneği ekledik.

* Sakarya Üniversitesi İİBF. İŞletme Bölümü Ticaret Hukuku ABD. Öğretim Üyesi.

* Sakarya Üniversitesi Ali Fuat Cebesoy MYO, Muhasebe Programı, Öğretim Elemanı

I. Yedek Akçenin Tanımı Getiriliş Amacı ve Nitelikleri

A. Yedek Akçenin Tanımı ve Getiriliş Amacı

1. Tanımı

Anonim şirketler bazı koşullar altında sermayelerini aşan belirli miktarlarda paraları ya yedek olarak ayırmakla yükümlüdürler ya da böyle bir yükümlülük söz konusu olmamakla birlikte kendi istekleri ile ayırabilmektedirler. Şirket esas sermayesini aşan net malvarlığı *yedek akçe* olarak tanımlanır¹. Yedek akçeler, net kârın dağıtılmayan kısmı oldukları için kavram olarak esas sermayeye yaklaşır, bilançocunun pasifinde yer alır² ve hatta öğretide ek sermaye biçiminde dahi tanımlanmaktadır³. Bununla birlikte gelecekte kâr olarak dağıtılabilmek nitelikleri ile de kavramsal olarak esas sermayeden uzaklaşırlar. Şirket bilançosunun aktifine bakıldığında yedek akçeler hususunda özel bir iz bulunmaz, fakat işletmenin malvarlığını artırmak üzere paydaşlara dağıtılmayarak aktifte tutulan sâfi kâr niteliğindedirler ve bazı yazarlara göre yedek akçe esasen birikmiş kârdan başka bir şey değildir⁴. Bilançonun pasifinde ise yedek akçeler bir öz sermaye veya ek sermaye niteliğini hâizdirler. Ancak hemen ifade edelim ki, yedek akçelerin kaynağı sadece sâfi kâr değildir. Bunun dışında agiolu pay

¹ **Altaş, Soner**, Yedek Akçe Ayrımı ve Kullanımı, Vedat Kitapçılık İstanbul 2010, sh.1; **Tekil, Fahiman**, Şirketler Hukuku İkinci Cilt, Anonim Şirketler, İkinci Bası, İstanbul 1978, sh.648. **Deryal, Yahya**, Ticaret Hukuku, Genişletilmiş 8. Baskı, Derya Kitabevi, Trabzon 2005, sh.354; **Kayıhan, Şaban**, Ticaret Hukuku, 4. Baskı, Seçkin Kitabevi, Ankara 2009, sh.544; **Pulaşlı, Hasan**, Şirketler Hukuku, 3. Baskı, Nobel Kitabevi, İstanbul 2001, sh.925; **Çevik, Orhan Nuri**, Uygulamada Şirketler Hukuku, 3. Baskı, Yetkin Yayınları, Ankara 2002, sh.568.

² **Soygür, Nevin**, Şirketler Hukuku, Marmara Üniversitesi Nihad Sayar Eğitim Vakfı, İstanbul 1996, sh.110. Esas sermaye gibi, yedek akçeler de bilançocunun pasifinde farazi pasif niteliğindedir. Bu yönden yine bilançonun pasifinde yer almakta olan şirket borçları ile karıştırılmamalıdır. **Tekil**, sh.652; Ayrıca bkz. **Eriş, Gönen**, Anonim Şirketler Hukuku, Seçkin Yayınevi, Ankara 1995, sh.764.

³ Bkz. **Tekil**, sh.648.

⁴ **Öztürk Bünyamin**, Sermaye Şirketlerinde Kâr Dağıtımı ve Vergilendirme, Özkan Matbaacılık Antalya 2007, sh.35.

adı verilen paylardan kaynaklanan emisyon primi ve senetlerin iptalinden oluşan fark gibi başkaca kaynaklar da yedek akçeyi oluştururlar⁵.

Muhasebe tekniği açısından yedek akçe, şirketin vergi sonrası kalan kısmının, diğer bir deyişle özvarlığındaki artışın, ortaklara dağıtılmayarak, şirketin bünyesinde bırakılması olarak tanımlanmaktadır⁶. Şirketin esas sermayesi üzerinde oluşan bu net malvarlığına, kârdan yapılacak zorunlu ya da isteğe bağlı övgülemeler veya aktiflerdeki değeri artışları yoluyla ulaşılır. Yedek akçeler, esas sermaye ile birlikte anonim şirketlerin öz varlığının bir parçasını teşkil⁷ ve şirketin devamlılığı prensibine hizmet ederek işletmenin büyüyüp gelişmesine katkı sağlarlar⁸.

2. Getiriliş Amacı

Yedek akçelerin kabul edilmesinin temel amacı, ortaklarının sorumluluğu şirkete getirmeyi taahhüt ettiği sermaye miktarı ile sınırlı olan anonim şirketlerde, şirketten alacaklı olan üçüncü kişilerin çıkarlarını korumaktır. Gerçekten böyle bir tedbir, ortaklarının sorumluluğu sınırsız olan kollektif şirketler gibi kişi şirketlerinde öngörülmemiştir. Yedek akçe ayrılması suretiyle gelecekte oluşabilecek ekonomik sıkıntı dönemlerinde şirketin finansmanına yardımcı olunabilecek, zararların kapatılması, alacakların işletmenin mali yapısının güçlü olduğunu görmesi temin edilebilecektir. Böylece bir nevi şirketler kendi oto finansmanlarını yedek akçe ayırarak yine kendileri sağlayacaklardır. Şirketin kârı yok ise yedek akçe ayrılması da gündeme gelmeyecektir⁹.

Anonim şirketlerde kâr dağıtımına ilişkin kabul edilen net kâr ilkesine göre TTK. ve ilgili diğer kanun hükümleri, kâr payının ancak şirketin sâfi kârından ve bu amaçla ayrılmış yedek akçelerden dağıtılabileceği esasını benimsemiştir¹⁰. Kısacası işletme ancak cari yılda veya geçmiş yıllarda

⁵ Tekil, sh.648; Altaş, sh.10.

⁶ Güneş, Hikmet, Sermaye Şirketlerinde 1. Tertip Yasal Yedek Akçeler, http://www.muhasabenet.net/makale_hikmet%20gunes_sermaye%20sirketlerin_de%20yasal%20yedekler.html, (12.04.2010).

⁷ Deryal, sh.354; Kayıhan, sh.545.

⁸ İpekçi, Nizam, Ticaret Şirketleri Tatbikatı, TTK. Şerhi, Barış Yayınevi, İstanbul 1998, sh.1413.

⁹ Tekil, sh.649; Güneş, İnternet.

¹⁰ Bkz. İpekçi, sh.1413.

elde etmiş olduğu kârdan dağıtım yapabilir¹¹. Esas sermayenin korunması ilkesine göre kâr elde etmedikçe veya geçmiş yıllardan ayrılan yedek akçeler ayrılmadıkça çeşitli isimler altında kâr payı dağıtılması mümkün olmayacaktır. Uygulamada kendisinden beklenen yararı sağlayıp sağlamadığı tartışması şimdilik bir tarafa bırakılırsa, görüldüğü gibi bu tedbirlerin düşünülmesindeki amaç, şirket ortaklarının değil, temelde şirket alacaklılarının haklarını korumaktan ibarettir¹². Ayrıca yedek akçelerin olabildiğince istikrarlı kâr payı dağıtımına hizmet eden işlevinin de göz ardı edilmemesi gerekir¹³.

B. Nitelikleri

Yedek akçeler nitelikleri itibariyle vergiye tabi değildirler. Zira vergi sonrası dağıtılabılır kârdan ayrılmaktadırlar.

Kurum kazancından indirim konusu yapılmaz.

Yedek akçe olarak ayrılan kârlar, işletme bünyesinde kalacağından dolayı stopaj tediyesi yapılmasına ihtiyaç duyulmaz.

Yine yedek akçe olarak ayrılan kârlar, sermayeye eklendiği takdirde stopaj uygulaması yapılmayacaktır.

Sermaye artırımı yapılırsa yeni ödenmiş sermayenin %20'sine ulaşıncaya kadar tekrar ayrılmaya devam edilmesi gerekir¹⁴.

II. Türleri

A. Genel Olarak

Yedek akçeler bir çok bakış açısı ile sınıflandırılmaktadırlar. Tahsislerini öngören kaynak açısından *kanuni, ihtiyari ve olağanüstü*, ayrılış amaçları yönünden *genel ve özel*, bilançodak gösterilişleri yönünden ise *açık ve gizli* yedek akçe olarak tasnife tabi tutulmaktadırlar¹⁵. Son olarak yedek akçe

11 “...Anonim ortaklıklarda kâr payının sâfi kârdan dağıtılması zorunludur...”
Y.11. HD. T.12.05.1977, E.77/2126, K.2515 sayılı kararı, **Moroğlu, Erdoğan**,
Notlu İçtihatlı Türk Ticaret Kanunu ve İlgili Mevzuat, 7. Bası, İstanbul 2001,
sh.389.

12 **Selimler, Hüseyin**, Anonim Şirketlerde Kar Dağıtım Politikaları Ve
Uygulaması, http://www.ceterisparibus.net/arsiv/h_selimler.doc, (30.01.2005);
Kayıhan, sh.545.

13 **Tekil**, sh.649; Ayrıca bkz. **Altaş**, sh.6-7.

14 Bkz. **Tekil**, sh.655-656; **Güneş**, İnternet.

15 **Altaş**, sh.3; **Eriş**, sh.764.

kökeni yönünden de kârdan ayrılan ve esas sermayenin itibari değerini aşan ödemelerden doğan yedek akçeler olmak üzere ikiye ayrılmaktadır¹⁶.

Türk Ticaret Kanunu'ndaki düzenleme şekli (TTK. m. 458, m. 466, m. 467, m. 468) yedek akçelerin açık veya gizli yedek akçeler olmak üzere başlangıçta iki ana gruba ayrıldıkları görülmektedir. Uygulama açısından önemli yere sahip olduğu düşünülen açık yedek akçeler ise; kanuni yedek akçeler (birinci ve ikinci tertip yedek akçeler), ihtiyari yedek akçeler ve müstahdem ve memurlar için yardım akçesi olmak üzere üçe ayrılmaktadırlar. Bunlardan kanuni yedek akçeler anonim şirketler tarafından ayrılması zorunlu olan yedek akçeler olarak düzenlenmişler iken, ilke olarak diğer yedek akçe ayrılmasında bu zorunluluk söz konusu değildir. Kaldı ki zaten birinci ve ikinci tertip yedek akçeler, kanun tarafından gösterilen yöntemle anonim şirketlerin ayırmakla yükümlü olduğu miktarlar oldukları ve kanundan doğdukları için, *kanuni yedek akçeler* olarak isimlendirilirler. Görüldüğü üzere ticaret hukukumuzda yedek akçelerin ayırımı kapsamlı olarak yapılmıştır. Bu kapsamlı ayırımın amacı bir yandan TTK' da yer alan yedek akçe tiplerini tanıtmak, diğer taraftan da TTK. m. 381 ile öngörülen iptal davası ile gereken ilgiyi kurmaktır. Bundan dolayı **Tekinalp**'ın ifade ettiği gibi, "**maksaf'a** ayrı bir önem verilmiştir¹⁷. Zira yedek akçeler sadece ortaklığın hesaplarına ilişkin sorunlar yönünden incelenmemekte, aynı zamanda pay sahiplerinin kâr payı hakları ve dolayısıyla muhtemel iptal davaları yönünden de önem kazanmaktadır¹⁸. Şimdi alt başlıklar hâlinde yedek akçelerin ayırımı daha yakından inceleyelim:

¹⁶ **Tekinalp, Ünal (Poroy, Reha/ Çamoğlu, Ersin)**, Ortaklıklar ve Kooperatif Hukuku, Güncelleştirilmiş 8. Baskı, Beta Yayınları, İstanbul 2000, sh.751.

¹⁷ **Tekinalp, Ünal**, Anonim Ortaklığın Bilançosu ve Yedek Akçeleri Kamuyu Aydınlatma İlkesi İle, Fakülteler Matbaası, İstanbul 1979, sh.277.

¹⁸ **Tekinalp**, sh.277. "Şirketin kâr sağlamış olduğu anlaşılmasına ve şirket anasözleşmesinde kâr dağıtımını kısıtlayıcı veya bazı şartlara tabi kılıcı herhangi bir hüküm bulunmamasına TTK. m. 466/f.2'nin üçüncü bendi gereğince %5 kâr payı ayrıldıktan sonra yedek akçe dışında para ayrılabilmesine ve genel kurulda kâr payı dağıtılmaması için gösterilen nedenlerin %5 kâr payı dağıtılması halinde de gerçekleşmesi mümkün bulunmamasına göre iptal hükmünün düzeltilmesi isteminin reddi gerekir". Y.11.HD. T. 21.05.1981, E.81/2004, K.81/2507 sayılı kararı. **Moroğlu**, sh.200. Bu konudaki iptal davaları için bkz. **Türk, Ahmet**, Hukuka Aykırı Olarak Bilânçoda Kârın Düşük Gösterilmesi Halinde Pay Sahiplerinin Hakları,

B. Açık Yedek Akçeler

1. Kanuni Yedek Akçe

Anonim şirketler için kanuni yedek akçe ayrılmasına yönelik koşullar oluştuğunda bu yedekleri ayırmak yasal bir zorunluluk olarak öngörülmüştür¹⁹. Bir diğer deyimle TTK.'nun bu konudaki m.466 hükmü tam emredici nitelikte olup, şirket anasözleşmesine hüküm konularak ya da anasözleşmede değişikliklerle gidilerek yahut da şirket genel kurulunda karar alınarak kaldırılmaları veya sınırlandırılmaları söz konusu olamaz²⁰.

a. Birinci Tertip Kanuni Yedek Akçe (Umumi Yedek Akçe)

Anonim şirketler, her yıl sâfi kârlarının yirmide birini, ödenmiş esas sermayelerinin beşte birini buluncaya kadar kanuni yedek olarak ayırmak zorundadırlar (TTK. m. 466/f.1). Buna birinci tertip kanuni yedek akçe denilmektedir²¹.

Böylece bir yıllık dönemi içeren şirket sâfi kârının ortaklara dağıtılmayarak işletme içinde tutulan kısmı yedek akçe birinci tertip kanuni yedek akçe olmaktadır²². Şu hâlde anonim şirketler için birinci tertip kanuni yedek akçe ayrılması zorunluğu şu iki şartın birlikte gerçekleşmesiyle doğmaktadır:

Şirketin dönem sâfi kârının olması,

<http://www.deu.edu.tr/userweb/ahmet.turk/dosyalar/Paysahibi.htm>,
(01.12.2010).

¹⁹ Çevik, sh.569.

²⁰ Doğanay, İsmail, Türk Ticaret Kanunu Şerhi, 2. Cilt, 2. Baskı, Olgaç Matbaası, Ankara 1981, sh.1049 – 1050; Altaş, sh.10.

²¹ Kırhoğlu, Hilmi / Kasapoğlu Yıldız, Şule / Akaytay, Ali, Şirketler Muhasebesi, Sakarya Yayıncılık, 3. Baskı, Sakarya 2006, sh.124; İpekçi, sh.1413; Ataman, Ümit / Ataman Akgül, Başak / Akay Hüseyin, Şirketler Muhasebesi, Türkmen Kitabevi, İstanbul 2004, sh.99; Seviğ, Veysi, Birinci Tertip Yedek Akçe, 19.09.2002 Perşembe Tarihli Dünya Gazetesi; Sağlam, Necdet, Şirketlerde Vergilendirme, Kâr Dağıtımı Ve Enflasyon, <http://www.eso-es.net/kurumsal/yazi.asp?79>, (27.01.2005); Selimler, http://www.ceterisparibus.net/arsiv/h_selimler.doc, (30.01.2005).

²² Selimler, http://www.ceterisparibus.net/arsiv/h_selimler.doc, (30.01.2005).

Daha önce ayrılmış olan birinci tertip kanuni yedek akçe tutarının ödenmiş sermaye tutarının %20'sini aşmamış olması²³.

Bu noktada sâfi kâr kavramına değinmek gerekir. Sâfi kâr kavramı ticaret hukuku açısından ayrı bir özellik ifade etmektedir. Zira, TTK. m. 455 hükmüne göre; her pay sahibi, kanun ve esas sözleşme hükümlerine göre pay sahiplerine dağıtmaya özgülenen sâfi kazançta, payı oranında katılma yani kârdan pay alma hakkına sahiptir. Yine TTK. m. 457 hükmünde ise *sâfi kazanç*ın bilançoya göre hesap ve tespit olunacağı hükme bağlanmıştır.

Hâlbuki, kanuni yedek akçenin ayrılmasında sâfi kazanç dikkate alınacaktır. Bu doğrultuda sâfi kazanç ile safi kâr kavramlarının aslında örtüşmediği aralarında farklılıklar olduğu görülmektedir²⁴. Sâfi kâr kavramı ile sâfi kazanç kavramı birbirlerinden farklı kavramlar olduklarına göre, TTK. m. 466/f.1 hükmünde yer alan sâfi kârdan anlaşılması gerekenin, bilanço kârından varsa geçmiş yıl(lar) zararının düşülmesi sonucunda bulunan miktar olduğu sonucuna ulaşılmaktadır. Hesap döneminde o döneme ait işletme faaliyetleri dolayısı ile elde edilen hasılatın dönem giderleri çıkartılınca geriye kalan tutar gayri safi karı gösterir. Gayri safi kârdan amortisman ve karşılıklar ile anonim şirkete ait ve ödenecek vergiler (KV) indirildikten sonra geri kalan tutar safi kârdır²⁵.

Hemen belirtelim ki, TTK.'da sâfi kârın tanımı yapılmamıştır. Bundan dolayı birinci tertip kanuni yedek akçe olarak ifade edilen umumi (genel) yedek akçenin ayrımında sâfi kâr olarak dikkate alınacak miktarın hesaplanmasında öğretilen iki farklı görüş ortaya çıkmıştır. *Birinci görüşe göre sâfi kâr*, bilanço kârından geçmiş yıl zararları ve vergi karşılıkları düşüldükten sonra ulaşılan net kâr miktarını ifade etmektedir²⁶. *İkinci görüşe göre* ise safi kâr, ticari kâr üzerinden ödenmesi zorunlu vergi ve

²³ **Selimler**, http://www.ceterisparibus.net/arsiv/h_selimler.doc, (30.01.2005); **Pulaşlı**, sh.927.

²⁴ **Seviğ**, 19.09.2002 Perşembe Tarihli Dünya Gazetesi.

²⁵ **Karayalçın Yaşar**, Muhasebe Hukuku, Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü, yayın no: 216, Sevinç Matbaası, Ankara,1988, sh.114.

²⁶ **Ataman / Ataman Akgül / Akay**, sh.99; **Tekinalp (Poroy / Çamoğlu)**, Ortaklıklar sh.757; Ayrıca bkz. **Seviğ**, 19.09.2002 Perşembe Tarihli Dünya Gazetesi.

fonlar düşülmeden önceki kârı, bir başka deyimle, vergisi düşülmemiş bilanço kârını ifade etmektedir²⁷.

Son zamanlarda sâfi kârın vergi vb. mâli yükümlülüklerin düşülmesi suretiyle elde edileceği görüşü genel kabul görmektedir²⁸.

Sermaye Piyasası Kurulu'nun 11/01/1999 tarih ve 4/34 sayılı toplantısında halka açık anonim ortaklıkların kanuni yedek akçelerin ayrılmasında; birinci tertip kanuni yedek akçe matrahı olarak vergi sonrası oluşan kârdan varsa geçmiş yıl zararları düşüldükten sonra kalan sâfi kâr ve/veya net kâr tutarının esas alınması gerektiği kararına varılmıştır²⁹.

Vergi uygulamaları bakımından sâfi kazanç teriminden vergisi düşülmemiş bilanço kârı anlaşılmaktadır. Kurumlar Vergisi Kanunu m. 13'de yer alan tanımlamaya göre, "Kurumlar vergisi.....mükelleflerinin bir hesap dönemi içinde elde ettikleri sâfi kurum kazancı üzerinden hesaplanır."

Oysa Muhasebe Sistemi Uygulama Genel Tebliği kapsamında bilanço düzenlemek durumunda olan şirketlerin bilançolarında "*dönem net kârı*" hesabında yazılı olan tutar vergi ve diğer mâli yükümlülükler çıkarıldıktan sonra geriye kalan kısımdır. Buna karşılık vergi öncesi kâr, *dönem kâr ve zarar hesabında* gösterilmek suretiyle, bu miktar üzerinden vergi ve diğer mâli yükümlülüklerin hesaplanması kabul edilmiştir.

Bu itibarla **Seviğ**'in isabetli olarak belirttiği gibi, birinci tertip kanuni yedek akçenin ayrılmasında esas alınması gereken tutarı, kurum nezdinde kalan ve üzerinde kurum ortaklarının öngördükleri tasarrufu yapabilecekleri miktar olarak kabul etmek gerekir³⁰. Zira, eğer kurum geliri üzerinden vergiler ve geçmiş yıllar zararı düşülmeden, yani yasal ödemelere karşılık ayrılmadan bir paylaşım yapma yoluna gidilirse, bu durumda her zaman hatalı uygulamalar yapmak söz konusu olabilecektir³¹.

²⁷ **Kızılot, Şükrü**, Kurumlar Vergisi Kanunu ve Uygulaması Yaklaşım Yayıncılık, C.3. Ankara 1999, sh.1467.

²⁸ **Poroy / Tekinalp / Çamoğlu**, sh.757; **Seviğ**, 19.09.2002 Perşembe Tarihli Dünya Gazetesi.

²⁹ Sermaye Piyasası Kurulu'nun 11.01.1999 gün ve 4/34 sayılı kararı, bkz. **Seviğ**, 19.09.2002 Perşembe Tarihli Dünya Gazetesi.

³⁰ **Seviğ**, 19.09.2002 Perşembe Tarihli Dünya Gazetesi.

³¹ **Seviğ**, 19.09.2002 Perşembe Tarihli Dünya Gazetesi.

Bu konuda tartışmalı uygulamalar yapılmasına yol açmamak adına TTK. tarafından birinci tertip kanuni yedek akçenin ayrılmasında dikkate alınacak olan sâfi kâr kavramının tanımı yapılmalıdır³².

Türk Ticaret Kanunu m. 466/f.3 hükmüne göre anonim şirketler; umumi yani birinci tertip kanuni yedek akçeyi bu tutar esas sermayelerinin yarısını geçmedikçe, münhasıran zarar ve ziyanlarının kapatılmasına yahut işlerin iyi gitmediği dönemlerde işletmelerinin varlığını sürdürebilmek, işsizliğin önüne geçmek, veya sonuçlarını hafifletmeye elverişli tedbirler almak amaçlarıyla harcayabilirler.

b. İkinci Tertip Kanuni Yedek Akçe

Türk Ticaret Kanunu m. 466/f.2, b.3 hükmü uyarınca; ortaklara %5 oranında birinci temettü ayrıldıktan sonra geriye kalan kârın, pay sahipleri ile kâra iştirak eden diğer kimselere dağıtılması kararlaştırılmışsa, dağıtılması kararlaştırılan kısmın onda biri oranında ikinci tertip kanuni yedek akçe ayrılması gereklidir. Buna göre, %5 oranındaki birinci temettü, ikinci tertip yedek akçenin matrahına dahil edilmemektedir³³.

Bu noktada TTK.'nın konuyla ilgili olarak holding şirketler için yapmış olduğu özel düzenlemeye değinmek gerekir. TTK.'nın holdinglerle ilgili yegâne düzenlemesi olan m. 466/f.4 hükmü ile **holding şirketler**; “*gayesi esas itibariyle başka işletmelere iştiraktan ibaret olan*” şirketler olarak tanımlanmışlardır. Ticari düzenlemelerimizle ilgili diğer kanunlarda da holding şirketlerle ilgili başkaca bir hükme rastlanmamaktadır. Kendileri de birer anonim şirket olan holding şirketlerin doğmasındaki temel prensiplerden biri, bunların uygulamada yavru şirketler adı verilen başkaca şirketlere iştirak halinde bulunmalarından kaynaklanmaktadır³⁴. Bu iştiraktan amaç, serbest piyasa koşullarında kârlılık esasına dayanan ekonomik bir yatırımda bulunmaktır. Bundan dolayıdır ki, fiili olarak yatırım yapan yani kendisine iştirak olunan şirket, *holding* ismini almamaktadır. Holding, sermaye katılımı ile yatırımcı şirkete yardımcı ve destek olmaktadır.

³² Aynı yönde bkz. **Seviğ**, 19.09.2002 Perşembe Tarihli Dünya Gazetesi.

³³ **Ataman / Ataman Akgül / Akay**, sh.100; **Kırhoğlu / Kasapoğlu Yıldız, Akaytay**, sh.124; **Karayalçın**, sh.117.

³⁴ **Kumkale, Rüknettin, Holding Şirketler**, http://www.alomaliye.com/ruknettin_kumkale_holding.htm, (30.01.2005).

Holdingleler, snai ve ticari faaliyetler ile doğrudan doğruya iştiğal edememektedirler. Yani örneğın holding tüzel kişiliğinin kendisi bir fabrika veya ticarethane gibi ticari işletme işletmez. İştirakin oranı kanun tarafından öngörölmemiştir. Ancak bir başka şirkete hakim olabilmek için o şirketin sermayesinin en az % 51'ine sahip olmak gerektiğini ifade etmek gerekir. Bu oranda bir başka şirkete katılan holding anonim şirketi bundan böyle o şirketi tek elden, tek bir yönetim ve mâli disiplin altında yönetecektir³⁵. İşte böyle bir şirkete artık holding şirketin yavru şirketi olarak anılır.

Holdinglelerle ilgili bu genel bilgiden sonra, TTK.'nın holding şirketlerde yedek akçelerle ilgili olarak getirmiş olduğu ayrık düzenleme ele alınacak olursa:

Hemen belirtmelidir ki, holdingleler de umumi yedek akçe olarak adlandırılan birinci tertip kanuni yedek akçeyi ayırmakla mükellef tutulmuşlardır. Şu kadar ki, TTK. m. 466/f.4 hükmü gereğince; TTK. m. 466/f.2,b.3 hükmü ve yine TTK. m. 466/f.3 hükmü holding şirketler için uygulanmayacaktır. Buna göre holding şirketler, pay sahipleriyle kâra iştirak eden diğerkimşelere dağıtılması kararlaştırılmış olan kısmın onda birini birinci tertip kanuni yedek akçeye ikinci ayırım olarak ilave etmeyebileceklerdir. Bir diğerkdeyişle holding şirketler ikinci tertip kanuni yedek akçe ayırmaya zorunlu tutulmamışlardır³⁶. Keza, holding şirketler birinci tertip yedek akçeleri diğerkanonim şirketler gibi sarf edemeyeceklerdir. Bu doğrultuda holding şirketler, umumi yani birinci tertip kanuni yedek akçe tutarını esas sermayelerinin yarısını geçse veya geçmese de, münhasıran zarar ve ziyanlarının kapatılmasına yahut işlerin iyi gitmediği dönemlerde işletmelerinin varlığını sürdürebilmek, işsizliğin önüne geçmek yahut da sonuçlarını hafifletmeye elverişli tedbirler almak amaçlarıyla harçayamayacaklardır.

2. İhtiyari Yedek Akçeler

a. Statü Yedekleri (Sözleşme Yedek Akçeleri)

Türk Ticaret Kanunu'nun 467/f.1. maddesi uyarınca esas sözleşmeye, yedek akçenin sâfi kârın yirmide birinden fazla bir meblağ olarak ayrılacağı ve yedek akçenin ödenmiş sermayenin beşte birini aşabileceği hakkında hüküm konabilir. Adından da anlaşıldığı üzere bu tür yedekleri ayırmak tamamen isteğe bağlı olup, şirket anasözleşmesi ihtiyari yedek akçe ayırma

³⁵ **Kumkale**, http://www.alomaliye.com/ruknettin_kumkale_holding.htm, (30.01.2005).

³⁶ **Tekinalp (Poroy / Çamoğlu) Ortaklıklar**, sh.765.

imkanını öngörmesine karşın, sonradan anasözleşme değişikliğine giderek bu yedekleri ayırmaktan vazgeçebilir. O halde, anonim şirketler anasözleşmelerine hüküm koymak koşulu ile başkaca yedek akçeler ayırma yoluna gidebilirler³⁷. İşte, anasözleşmeye hüküm koymak koşulu ile kanuni sınırı aşan tarzda kabul edilen bu tür ihtiyari yedek akçelere statü yedekleri adı verilmektedir³⁸. Şirket yöneticileri, kendi görüş ve yönetim anlayışlarına göre statü yedek akçe ayırma yönünde karar alamazlar³⁹. Anasözleşmelerinde bu yönde hüküm bulunmayan anonim şirketler bu gibi ihtiyari yedek akçeler ayırmak istiyorlarsa öncelikle şirket genel kurulu toplanmalı ve bu toplantıda şirket anasözleşmesinin ihtiyari yedek akçe ayrılması yönünde değiştirilmesi kararı yasal nisapla alınmalıdır.

Orijin ve karakteri itibatiyle anasözleşmede hüküm bulunmak koşulu ile ayrılabilirdikleri için statü yedekleri⁴⁰ olarak isimlendirilen bu yedek akçelerin kullanımı ile ilgili olarak kanunda belirleme yapılmamıştır. Şirket, zararlarını kanuni yedek akçe yerine ihtiyari yedek akçelerden karşılayarak kapatabilir.

b. Olağanüstü Yedek Akçeler

Türk Ticaret Kanunu'nun 469'uncu maddesi hükmüne göre kanuni ve ihtiyari yedek akçelerle kanun ve anasözleşme hükümlerince ayrılması gerekli diğer paralar sâfi kârdan ayrılmadıkça kâr payı dağıtılamayacağını belirtmiştik.

Şirketin sürekli olarak büyümesi veya olabildiğince stabil kâr paylarının dağıtılmasının temini bakımından uygun ve yararlı görüldüğü takdirde genel kurul kâr payının belirlenmesi sırasında kanun ve anasözleşmede sayılanlardan başka yedek akçeler ayrılmasına ve yedek akçelerin kanun ve anasözleşme ile belirlenmiş sınırının artırılmasına karar verebilir⁴¹. Ancak bunun için şirket tarafından gösterilen gerekçelerin isabetli olmaları gerekir. Bu gerekçelerin isabetli olup olmadığı hususlarında ihtilaf çıkarsa şirket kayıtlarının mahkemece atanacak uzman bilirkişilerce incelenmesi

³⁷ Tekinalp, sh.792; Altaş, sh.21.

³⁸ Ataman / Ataman Akgül / Akay, sh.100; Selimler, http://www.ceterisparibus.net/arsiv/h_selimler.doc, (30.01.2005).

³⁹ Ataman / Ataman Akgül / Akay, sh.100; İpekçi, sh.1414.

⁴⁰ Tekil, sh.653 ve 673.

⁴¹ Bkz. Pulaşlı, sh.930; Çevik, sh.569; Kırloğlu / Kasapoğlu Yıldız, Akaytay, sh.124.

gerekir⁴². Bu itibarla olağanüstü yedek akçe ayrılırken genel kurulun şirketin devamlı gelişimini ve mümkün olduğunca kâr payı dağıtımını dikkate alması ve yedek akçe ayırımının bu amacı gerçekleştirmeye uygun ve faydalı olmasını gözetmesi gerekir⁴³. Aksi takdirde bu yedekleri ayırmaya yönelik genel kurul kararlarının iptali ve hatta keenlemeyekün (yokluk) sayılmazı gündeme gelebilecektir⁴⁴. Olağanüstü durumlarda kullanılmak üzere ayrılan bu yedek akçeler söz konusu özellikleri dolayısıyla olağanüstü yedek akçeler olarak isimlendirilmektedirler⁴⁵.

42 “...TTK. nin 469/f.2 nci maddesi hükmünce bakiye kârın gerek bulunması halinde dağıtılmayıp yedek akçeye ayrılması mümkün bulunmaktadır. Ancak şirketçe bu konuda gösterilen gerekçenin isabetli olup olmadığı, 469 uncu maddede yazılı haklı sebeplerin bulunup bulunmadığı mahkemece şirket kayıtları üzerinde yaptırılacak bilirkişi incelemesi sonucu değerlendirilmek gerekir...”. Y. 11 HD. T.28.09.1992, E.2334, K.9298 sayılı kararı, **Moroğlu**, sh.406. “Dava, alınan kararın, ortakların müktesep haklarından olan kar payı alma hakkının ihlali niteliğinde olduğu iddiasına dayanılarak genel kurul kararının iptali istemine ilişkindir. Kar payının güçlü bir nispi müktesep hak olduğu ve TTK.'nun 469/2'nci maddesinin TTK.'nun 385'inci maddeye bertaraf eden bir hüküm olmayıp, gerektiğinde uygulanması mümkün istisnai bir nitelik taşıdığı, pay sahibinin yeterli oranda kar payı üzerinde müktesep hakkı bulunduğu ve TTK.'nun 469/2'nci maddesinin uygulanması gerektiğinde gerçekten şirketin inkişafı ve sürekli kar dağıtabilir durumda tutulması için kar payı dağıtılmamasının uygun ve faydalı olup olmadığının ispat yükünün davalı şirkete yüklenerek, çeşitli ihtimalleri karşılaştırmalı olarak kapsayan içerikte bilirkişi raporu alınıp, hakların sakınularak kullanılması ilkesi çerçevesinde genel kurul kararının iyi niyetli olup olmadığının saptanması gerekir”. Y.11.HD. T. 21.12.2006,E. 2005/10060, K. 2006/13738 sayılı kararı. <http://www.turkhukusitesi.com/showthread.php?t=39338>. (01.12.2010).

43 **Altaş**, sh.25.

44 “TTK. 'nın 469/f.2 maddesine göre, geriye kalan kârın gerekli bulunması halinde dağıtılmayıp yedek akçeye ayrılması olanaklı ise de, bu konuda uygun gerekçenin getirilmesi ve işlemin bu gerekçeye göre doğru olması gerekir”. Y.11.HD T.14/10/1982, E.92/2334, K.92/9298 sayılı kararı. **Altaş**, sh.25.

45 **Tekil**, sh.673; **Soygür**, sh.111; **Selimler**, http://www.ceterisparibus.net/arsiv/h_selimler.doc, (30.01.2005); **Altaş**, sh.24; **Pulaşlı**, sh.930.

Anasözleşmede bu yönde hüküm bulunmasa dâhi genel kurul, şirket çalışan ve işçileri için yardım sandıkları vesâir yardım teşkilatı kurulması ve varlığının devamını sağlama amacıyla sâfi kârdan aidat ayırabilir⁴⁶; bu aidat ana sözleşme ile belirli yardım akçeleri hakkındaki hükümlere tabidir. TTK. m. 472'ye göre, yönetim kurulu üyelerinin kazanç payları, sadece sâfi kârdan ve ancak kanuni yedek akçe için belirlenmiş olan para ayrıldıktan ve pay sahiplerine %4 oranında veya anasözleşme ile belirlenmiş daha yüksek bir oranda bir kâr payı dağıtıldıktan sonra verilebilir.

3. Müstahdem ve Memurlar İçin Yardım Akçesi

Türk Ticaret Kanunu m. 468 hükmüne göre; şirket anasözleşmesinde hüküm bulunmak koşulu ile şirketin müstahdem ve işçileri için yardım sandıkları ve bunun gibi yardım örgütleri kurulması ve varlıklarını sürdürebilmeleri amacıyla yedek akçe ayrılması mümkündür. Genel kurul kararı ile ayrılan bu yedekler ihtiyari ve özerk bir niteliğe sahiptirler⁴⁷ ve bir kez genel kurul tarafından ayrıldıktan sonra artık genel kurul da bu akçelerin kullanım amacını değiştiremez⁴⁸.

Yardım amacına özgülenmiş olan para ve diğer mallar, şirket mallarından ayrılarak bunlarla Medeni Kanun hükümleri çerçevesinde bir kurum meydana getirilir. Medeni Kanun hükümlerine göre kurum ile kast edilen demek veya vakıftır. Ancak söz konusu kurumun kooperatif veya başkaca bir ortaklık olmasında kanımızca hukuki bir sakınca yoktur⁴⁹. Bununla birlikte bu kurum tüzel kişiliğe sahip olmalıdır dolayısıyla TTK. m. 468/f.2 hükmünün kast ettiği kuruma adi ortaklık (TBK. m. 520 vd.) dahil olmadığı gibi yine kanaatimizce burada sözü edilen kurum kavramına ortaklarının sınırsız sorumlu olduğu tüzel kişiliğe sahip kişi ortaklıkları (örneğin kollektif şirket) da girmemelidir zira bu şirketlerin yapısı ve ortaklarının sınırsız sorumlu olması keyfiyeti anonim şirkete hakim olan

⁴⁶ **Erdoğan, Nurten**, Muhasebe Uygulamaları, T.C. Anadolu Üniversitesi Yayınları, No: 1675, Eskişehir 2006, sh.135.

⁴⁷ “Türk Ticaret Kanunu m. 468 inci maddesine göre kurulan yardım sandıkları, 506 sayılı Kanun’un 20. maddesi gereğince kurulan sandıklardan tamamıyla farklı, ihtiyari ve özel bir yardım sandığıdır”. YTD. T. 13.01.1970, E.1968/5482, K.1970/131 sayılı kararı. **Moroğlu**, sh.401.

⁴⁸ **İpekçi**, sh.1415; **Tekil**, sh.676.

⁴⁹ Aynı yönde bkz. **İpekçi**, sh.1415; **Doğanay**, sh.1061; **Altaş**, sh.26-27.

ilkelerle bağdaşmaz⁵⁰. Kurum vakıf ise senedinde dernek ise tüzüğünde veya ticaret şirketi ise ana sözleşmesinde kurum mallarının şirkete karşı bir alacaktan ibaret olacağı tasrih olunabilir (TTK. m.468/f.3)⁵¹. Şirkete iflâsı ihtimalinde işçi alacağı niteliğinde olan bu alacaklar İİK. m. 206 çerçevesinde ikinci sırada yer olur⁵².

Şirketten alınandan başka müstahdem veya işçilerden de aidat alınmışsa, hizmet ilişkisinin sonunda kurum şartlarına göre bu akçeden faydalanmadıkları takdirde müstahdem ve işçilere hiç değilse ödedikleri meblâğlar ödeme tarihlerinden itibaren % 5 faiziyle birlikte geri verilir⁵³.

C. Gizli Yedek Akçe

Gizli yedek akçe, şirketlerde işlerin bozulduğu zamanlarda kullanma amaçlı olarak ayrılması öngörülen ve esas sermayeyi aşan net malvarlığının bilançoda görünmeyen bölümü olarak tanımlanmaktadır⁵⁴. Gizli yedek akçe esasen ortaklık kazancından ayrılan bir fondur⁵⁵. Bilançoda görülmeyen ve bu sebeple genel kurul denetimi dışında, pay sahiplerinin bilgi sahibi olmadığı yedek akçeler gizli yedek akçe adını almaktadır.⁵⁶ Gizli yedeklerin getiriliş amacı, şirket faaliyetlerinin geliştirilmesinin sağlanması ve bu doğrultuda istikrarlı kâr payının dağıtımının temin edilmesidir. O halde bu koşulla gizli yedek akçe ayrılabilir⁵⁷. TTK. m. 458 hükmü tarafından öngörülen gizli yedek akçe esasen bilançonun kamuya açıklığı ve içtenliği prensibi ile bağdaşmamaktadır (karş. TTK. m.75). Bu itibarla **Tekil**

50 Karşı görüşte, **Tekinalp (Poroy / Çamoğlu)**, sh.727.

51 **Tekil**, sh.677.

52 **Tekil**, sh.677.

53 Madde metninde konuya ilişkin olarak %5 oranı bulunmakla birlikte güncel faiz oranları için bu hususta 3095 sayılı Kanuni Faiz ve Temerrüt Faizi Hakkında Kanun tarafından belirlenen oranları takip etmemiz gerekir (**İpekçi**, sh.1415). Ayrıca bkz. **Tekil**, sh.677.

54 **Tekinalp**, sh.377; Ayrıca bkz. **Pulaşlı**, sh.931; **Çevik**, sh.570; **Kırhoğlu / Kasapoğlu Yıldız, Akaytay**, sh.125.

55 **Türk**, İnternet.

56 **Karayalçın**, sh.124.

57 **Tekil**, sh.678; **İpekçi**, sh.1406.

tarafından isabetle ifade edildiği gibi TTK. m. 458/f.1, TTK. m.75'i olabildiğince zedelemeyecek şekilde uygulama alanı bulmalıdır⁵⁸.

Gizli yedek akçe ayırma görev ve yetkisi TTK. m. 458 hükmü ile yönetim kuruluna vermiştir. Bununla bağlantılı olarak TTK. m. 460 vd. hükümleri de değerlendirme açısından yönetim kuruluna geniş bir takdir serbesti sağlamaktadır. Gizli yedek akçeler ayrılırken münferit pay sahiplerinin kısa vadede (kârın gerçekleştiği dönemde) mümkün olduğu kadar fazla kâr payı almadaki çıkarları göz ardı edilir, bunun yerine ortaklığın yararları ve pay sahiplerinin uzun dönemdeki çıkarlarının korunması amaç edilir⁵⁹. Gizli yedek akçelerin bazı aktiflerin (özellikle sabit varlıkların, yatırım malvarlığının) olduğundan düşük değerlendirilmesi, veya pasiflerin yüksek gösterilmesi yahut da bilançoya hiç yazılmaması yollarıyla ayrılması mümkündür⁶⁰ (karş. TTK. m. 458/f.1). Gizli yedek akçelerin en önemli özelliği, gizli yedek ayrıldığına ya da miktarının pay sahipleri başta olmak üzere, başkaca üçüncü kişiler tarafından bilinmemesidir⁶¹. Gizli yedek akçe miktarı sadece bunu ayıran yönetim kurulu dışında denetçiler tarafından bilinebilir. Zira, TTK. m. 458/f.2 hükmüne göre; yönetim kurulu gizli yedek akçelerin miktarı ve sarf yerleri hakkında yalnızca denetçilere bilgi vermekle yükümlü tutulmuştur⁶². Kanun yetki verdiği için pay sahibi, gizli yedek akçe ayrılması 458. maddeye uygun olduğu sürece bu akçenin bilançoda gösterilmemesinden dolayı yönetim kurulunu sorumlu tutamayacaktır. Görüldüğü üzere gizli yedek akçe ayrılması için şirket anasözleşmesinde hüküm bulunmasına ihtiyaç duyulmamaktadır.

Gizli yedek akçe VUK.'nun kabul edilebilir sınırları içinde ayrılabilir⁶³ (bkz. VUK. m. 269). Gizli yedek akçe ayrılırken kanunla çelişen bir durum söz konusu olduğu takdirde denetçiler bu durumu genel kurula açıklar ve

58 **Tekil**, sh.678.

59 **Türk**, <http://www.deu.edu.tr/userweb/ahmet.turk/dosyalar/Paysahibi.htm>, (27.01.2005).

60 **İpekçi**, sh.1406; **Soydan, Hakkı Y. Dokur, Şükrü**, Son Düzenlemelere Göre Şirketler Muhasebesi, Marmara Kitabevi, Bursa 1996, sh.147.

61 **Türk**, <http://www.deu.edu.tr/userweb/ahmet.turk/dosyalar/Paysahibi.htm>, (27.01.2005); **İpekçi**, s.1406.

62 **İpekçi**, sh.1406.

63 **İpekçi**, sh.1406.

raporuna yazar. Genel kurul, yönetim kurulundan bu konuda açıklama isteyebilir. Ortaklar gizli yedeklerin kâr şeklinde dağıtım talebinde bulunabilirler.

Sermaye Piyasası Kanunu'na tabi anonim şirketlere ilişkin olarak SPK. kârın dağıtım hususunda daha kökten çözümler öngörmüş, kârın dağıtım amacı ön plana çıkarılmış böylece ortaklar haklarına daha yüksek oranda kavuşabilme imkanını elde etmişlerdir⁶⁴ (karş. SPK. m.15, 13). Gizli yedeklerin sarfında usulsüzlük yapan yönetim kurulu üyeleri TTK. m. 336 hükmü çerçevesinde sorumlu tutulabilecektir⁶⁵.

III. Türk Ticaret Kanunu Tasarısındaki Düzenlemelere Genel Bakış

A. Kanuni Yedek Akçe

Tasarı, anonim şirketlerde yedek akçeleri m. 519 – 523 hükümleri ile düzenlemektedir. Bu düzenlemelerin yürürlükteki düzenlemeleri sadeleştirilmesi ile beraber esasen yürürlükteki düzenlemelerle paralellik arz ettiğini görmekteyiz. Nitekim yedek akçeyi kanuni yedek akçe yan başlığı ile düzenleyen 519 madde hükmüne göre şirket, yıllık kârın yüzde beşi, ödenmiş sermayenin yüzde yirmisine ulaşınca kadar genel kanunî yedek akçeye ayırmak zorundadır

Kanunî sınırına ulaşıldıktan sonra da;

a) Payların çıkarılmasında, giderler indirildikten sonra, itibarî değeri aşan tutarların (ihraç primlerinin), itfa ve yardımlar için kullanılmayan kısmını;

b) Iskata konu olup iptal edilen pay senetlerinin bedellerine mahsuben yapılan ödemelerin, bunların yerine çıkarılan senetlerin ihraç giderlerinin düşülmesinden sonra kalan kısmının;

c) Paysahiplerine yüzde beş kâr oranında temettü ödenmesinden sonra, kârdan pay alacak kişilere dağıtılacak tutarın yüzde onunun;

genel kanunî yedek akçeye ayrılması öngörülmektedir.

Ayrıca genel kanunî yedek akçenin, yürürlükteki düzenlemeye koşut olarak sermayenin veya çıkarılmış sermayenin yarısını aşmadığı takdirde, sadece zararların kapatılmasına veya işlerin iyi gitmediği zamanlarda işletmeyi devam ettirmeye ya da işsizliğin önüne geçmeye ve sonuçlarını

⁶⁴ İpekçi, sh.1406.

⁶⁵ Bu konuda ayrıntılı bilgi için bkz. Türk, <http://www.deu.edu.tr/userweb/ahmet.turk/dosyalar/Paysahibi.htm>, (27.01.2005).

hafifletmeye elverişli önlemler alınması için kullanılabilmesi ifade edilmektedir.

Bunun gibi yukarıda (c) başlığı ile belirtilen hüküm ile 519 uncu maddenin yine yukarıda ifade ettiğimi üçüncü fıkra hükümlerinin, başlıca amaçları, başka işletmelere iştiraktan ibaret olan holding şirketler hakkında uygulanmayacağı ve özel kanunlara tâbi olan anonim şirketlerin yedek akçelerine ilişkin hükümlerin saklı olduğu düzenleme altına alınmaktadır (Tasarı m. 519/ f.5,5).

Tasarının, şirketin iktisap ettiği kendi pay senetleri için ayrılan yedek akçe ve yeniden değerlendirme fonları yan başlığını taşıyan 520 nci maddesi yürürlükteki TTK'da bulunmamaktadır. İki fıkra olarak kaleme alınan bu madde şirketin iktisap ettiği kendi payları için iktisap değerlerini karşılayan tutarda yedek akçe ayırması gerekeceğini, bu yedek akçelerin, anılan paylar devredildikleri veya yok edildikleri takdirde iktisap değerlerini karşılayan tutarda çözülebileceğini, yeniden değerlendirme için pasife konulmuş fonların, sermayeye dönüştürüldükleri ve yeniden değerlendirilen aktiflerin amorti edildikleri veya devredildikleri takdirde çözülebileceklerini öngörmektedir.

B. İsteğe Bağlı Yedek Akçe

Tasarının isteğe bağlı (ihtiyari) yedek akçeleri tanzim eden 521 nci maddesi yürürlükteki düzenleme ile paraleldir. Buna göre; yedek akçeye yıllık kârın yirmide birinden fazla bir tutarın ayrılacağı ve yedek akçenin ödenmiş sermayenin beşte birini aşabileceği hakkında esas sözleşmeye hüküm konulabilecektir. Ayrıca, esas sözleşme ile başkaca akçe ayrılmasının öngörülebileceği ve bunların özgülenme ile sarf edilme yol ve şartlarının da esas sözleşme ile belirlenebileceği öngörülmektedir.

C. Çalışanlar ve İşçiler Lehine Yardım Akçesi

Bu konuya ilişkin Tasarının 522 nci maddesi ise aşağıdaki gibi kaleme alınmıştır.

“(1) Esas sözleşmede şirketin yöneticileri, çalışanları ve işçileri için yardım kuruluşları kurulması veya bunların sürdürülebilmesi ya da bu amacı taşıyan kamu tüzel kişilerine verilmek üzere yedek akçe ayrılabilir.

(2) Yardım amacına özgülenen yedek akçeler veya diğer mallar şirketten ayrılarak bir vakıf veya kooperatif kurulur. Vakıf senedinde vakıf malvarlığının şirkete karşı bir alacaktan ibaret olacağı da öngörülebilir.

(3) Şirketin özgülendiğinden başka yöneticilerden, çalışanlardan ve işçilerden aidat alınmışsa, iş ilişkisinin sonunda, vakıf senedine göre yapılan tahsisden yararlanamadıkları takdirde müstahdem ve işçilere hiç değilse

ödedikleri tutarlar ödeme tarihinden itibaren kanunî faiziyle birlikte geri verilir”.

Konuyu düzenleyen yürürlükteki 468 inci madde ile hemen hemen aynı düzenlemeyi ihtiva eden bu hüküm son fıkrası ile işçilere ödenmesi gerekebilecek geri ödemelere yönelik faiz oranını %5 olarak değil, yasal faiz olarak belirlemektedir.

D. Kâr Payı İle Yedek Akçeler Arasında İlgî (Olağanüstü Yedek Akçe)

Kâr payı ile yedek akçeler arasında ilgi Tasarının 523. maddesinde aşağıdaki gibi düzenlenmiştir.

“(1) Kanunî ve esas sözleşmede öngörülen isteğe bağlı yedek akçeler ayrılmadıkça pay sahiplerine dağıtılacak kâr payı belirlenemez.

(2) Genel kurul,

a) aktiflerin yeniden tedariki için gerekliyse,

b) bütün pay sahiplerinin menfaatleri dikkate alındığında, şirketin sürekli gelişimi ve olabildiğince istikrarlı kâr payı dağıtımını yönünden haklı görülüyorsa,

Kanunda ve esas sözleşmede öngörülenlerden başka yedek akçe de ayrılmasına karar verebilir.

(3) Esas sözleşmede hüküm bulunmasa bile, genel kurul, şirketin işçileri için yardım sandıkları ve sair yardım teşkilatı kurulması veya bunların sürdürülebilmesi amacıyla veya diğer yardım amaçlarına hizmet etmek üzere, bilanço karından yedek akçe ayırabilir”.

Bu hüküm de esasen konuyu düzenleyen yürürlükteki 469 uncu madde hükmünü sistematik hale getirip daha sade bir dille ele almıştır. Bununla birlikte bu hükümde 469 uncu maddenin son fıkrasının son cümlesindeki “bu aidat esas mukavele ile muayyen yardım akçeleri hakkındaki hükümlere tabidir” düzenlemesine yer verilmemiştir.

E. Değerlendirme

Türk Ticaret Kanunu Tasarısı’nda da yedek akçe kavramı esasen yürürlükteki Ticaret Kanunu’muz tarafından öngörülen hükümlerin tekrarı niteliğindedir. Bununla birlikte, Türk Ticaret Kanunu Tasarısı Türkiye Muhasebe Standartlarına sıkça vurgu yapıp işletme mali tablolarında bu standartların uygulanması gerektiğine işaret etmekte ve mali tabloların gerçeği yansıtması gerektiğini belirtmektedir. Bu itibarla, mali tabloların güvenilirliğini esas alan Türk Ticaret Kanunu Tasarısı yedek akçeler hususunda gizli yedeklere izin vermemiş ancak açık yedek akçeler, isteğe

bağlı yedek akçeler, çalışanlar lehine yedek akçeler ve olağanüstü yedek akçelerle ilgili esasen yürürlükteki Türk Ticaret Kanunu' muzdan farklı hükümler öngörmemiştir.

IV. Yedek Akçe ve Kâr Dağıtımını Üzerine Bir Uygulama Örneği

Yukarıda yapılan açıklamalar ışığında, konunun muhasebe uygulaması açısından da daha net açıklanabilmesi için tasarlanan bir örnek aşağıdaki gibi düşünülmüştür;

Odçıkın A.Ş. Genel Kurulu' nun 2009 Hesap Dönemi kâr dağıtımını ile ilgili almış olduğu karar şu şekildedir:

Genel Kurul Kararı:

Odçıkın A.Ş. 2009 yılı Kârından yasal yükümlülükler yerine getirildikten sonra, dağıtılabılır kârdan brüt 100.000.- TL yönetim kuruluna temettü olarak verilmesine, kalan kârın 1. ve 2. Temettü olarak hissedarlara hisseleri oranında dağıtılmasına, olağanüstü yedeklerden 500.000.- TL' nin şirket ortaklarına hisseleri oranında dağıtılmasına karar verilmiştir.

Odçıkın A.Ş.' nin şirket verileri aşağıdaki gibidir:

Ödenmiş Sermaye	1.000.000.- TL
Bilanço Kârı	2.000.000.- TL
Yatırım İndirimi	300.000.- TL
Serbest Bölge Kazancı	300.000.- TL
Ortak sayısı	5 Ortak, Eşit Hisse
Önceki Yıllardan Ayrılmış Olan Yedek Akçe Tutarı	150.000.- TL
Toplam Olağanüstü Yedek Akçe Tutarı :	500.000.- TL
Kanunen Kabul Edilmeyen Giderler Top	100.000.- TL

*Ortakların tamamı gerçek kişidir.

Kurumlar Vergisi Hesaplaması:

2009 Dönem Kârı	:	2.000.000.- TL
K.K.E.G.	:	100.000.- TL (+)
Yatırım İndirimi İstisnası	:	300.000.- TL (-)
Serbest Bölge Kazancı	:	300.000.- TL (-)

Mali Kâr		1.500.000.- TL
Kurumlar Vergisi Matrahı	:	1.500.000.- TL
KV % 20		300.000.- TL (-)

		1.200.000. -TL

KÂR DAĞITIM TABLOSU

A) DÖNEM NET KÂRI	
1) Dönem Kârı	2.000.000.-
2) Ödenecek Vergi ve Yasal Yükümlülükler	(300.000.-)
- Kurumlar Vergisi (Gelir Vergisi)	300.000.-
- Gelir Vergisi Kesintisi	
- Diğer Vergi ve Yasal Yükümlülükler	
NET DÖNEM KÂRI	1.700.000.-
3) Geçmiş Dönemler Zararı (-)	-
4) I.Tertip Yasal Yedek Akçe (-)	
1.700.000*%5 = 85.000	
Ancak ödenmiş sermayenin % 20 'sini geçeceğinden 50.000 TL olarak ayrılmıştır.	50.000.-
5) İşletmede Bırakılması ve Tasarrufu Zorunlu Yasal Fonlar (-)	-
DAĞITILABİLİR NET DÖNEM KÂRI	1.650.000.-
6) Ortaklara Birinci Temettü (-)	
Ödenmiş sermayenin %5'i 1.000.000*%5 = 50.000.-	50.000.-
7) Personele Temettü (-)	-
8) Yönetim Kuruluna Temettü (-)	
100.000.-*%10 = 10.000.- İkinci Tertip Yedek Akçe Kesintisi	90.000.-
9) Ortaklara İkinci Temettü (-)	1.350.000.-
10) İkinci Tertip Yasal Yedek Akçe (-)	160.000.-
1.500.000.-*%10 + 10.000 = 160.000.-	
11) Statü Yedekleri (-)	-
12) Olağandışı Yedekler (Dağıtılmamış Kârlar)	-
13) Diğer Yedekler	-
14) Özel Fonlar	-
B-YEDEKLERDEN DAĞITIM	
1) Dağıtılan Yedekler	
500.000*%10 = 50.000.- İkinci Tertip Yedek Akçe	450.000.-
500.000 – 50.000= 450.000.-	
2) II. Tertip Yasal Yedekler (-)	50.000.-
3) Ortaklara Pay (-)	450.000.-
4) Personele Pay (-)	-
5) Yönetim Kuruluna Pay (-)	-
C-HİSSE BAŞINA KAR	
D-HİSSE BAŞINA TEMETTÜ	

Toplam Dağıtılan Temettü :	1.850.000.- (Ortakların GV matrahı)
Yönetim Kurulu' na Temettü:	90.000.- (YK GV Matrahı)
1.850.000.- * %15 =	277.500.- Ortakların Gelir Vergisi
90.000.- * %15 =	13.500.- YK Gelir Vergisi
Dağıtılacak Toplam Net Temettü (Vergi Sonrası):	
Ortak 1 :	314.500.-
Ortak 2 :	314.500.-
Ortak 3 :	314.500.-
Ortak 4 :	314.500.-
Ortak 5 :	314.500.-
YK :	76.500.-

*Not: Ortakların tamamı ‘Gerçek Kişi’ varsayıldığından Gelir Vergisi kesintisi yapılmıştır. Ortaklar içinde ‘Tüzel Kişilik’ ya da Vakıf gibi kuruluşlar olması durumunda, Gelir Vergisi kesintisi yapılamayacaktır.

Yukarıdaki hesaplamalardan sonra, yevmiye kayıtları aşağıdaki gibi gerçekleşecektir.

Peşin Vergi yok varsayılmıştır.

31.12 tarihli dönem sonu kayıtları:

31.12....	
691 DÖNEM KARI VERGİ VE YAS.YÜK. KARŞ. HS	300.000.-
370 DÖNEM KARI VERGİ VE YAS.YÜK. KARŞ. HS	300.000.-
31.12....	
690 DÖNEM KAR/ZARAR HESABI	2.000.000.-
691 DÖNEM KARI VERGİ VE YAS.YÜK. KARŞ. HS	300.000.-
692 DÖNEM NET KARI VEYA ZARAR HESABI	1.700.000.-
31.12....	
/	
692 DÖNEM NET KARI VEYA ZARAR HESABI	1.700.000.-
590 DÖNEM NET KARI HESABI	1.700.000.-
/	

Yeni Dönem Kayıtları:

<u>01.01....</u>	
590 DÖNEM NET KÂRI HESABI	1.700.000.-
570 GEÇMİŞ YILLAR KÂRLARI	1.700.000.-
<u>30.04....</u>	
370 DÖNEM KARI VERGİ VE YAS.YÜK. KARŞ. HS	300.000.-
360 ÖDENECEK VERGİ VE FONLAR HESABI	300.000.-
<u>30.04....</u>	
570 GEÇMİŞ YILLAR KÂRLARI HESABI	1.700.000.-
542 OLAĞANÜSTÜ YEDEKLER HESABI	500.000.-
331 ORTAKLARA BORÇLAR HESABI	1.572.500.-
335 PERSONELE BORÇLAR HESABI	76.500.-
360 ÖDENECEK VERGİ VE FONLAR HESABI	291.000.-
360.01 Ortaklar GV	277.500.-
360.02 Yön.Kur. GV	13.500.-
540 YASAL YEDEKLER HESABI	260.000.-
<u>30.04....</u>	

Sonuç

Anonim şirketlerde yedek akçe ayrılması şirketin sürekliliğine ve bu doğrultuda işletmenin büyüüp gelişmesine hizmet eder. Yedek akçelerin kaynağı; anonim şirketin kârı olabileceği gibi, pay senetlerinin ihraç primleri, pay senetlerinin itfa edilmelerine yönelik kararlar ile yeniden değerlendirme artışları şeklinde gerçekleştirilen sermaye artırma kararları da olabilir.

Yedek akçelerin kabul edilmesindeki temel amaç, ortaklarının sorumluluğu şirkete getirmeyi taahhüt ettikleri sermaye miktarı ile sınırlı olan anonim şirketlerde, şirketten alacaklı üçüncü kişilerin çıkarlarını korumaktır. Böyle bir tedbir, ortaklarının sorumluluğu sınırsız olan kolektif şirketler, adi komandit şirketler ve adi şirketler olarak sınıflandırılan kişi şirketlerinde öngörülmemiştir.

Bu noktada hemen ifade edelim ki, Türk Ticaret Kanunu Tasarısı'nda da yedek akçe kavramı esasen yürürlükteki Ticaret Kanunu'muz tarafından öngörülen hükümlerin tekrarı niteliğindedir. Şu kadar ki, Türk Ticaret Kanunu Tasarısı Türkiye Muhasebe Standartlarına sıkça vurgu yapıp işletme mali tablolarında bu standartların uygulanmasını önemsemekte ve mali tabloların gerçeği yansıtması gerektiğini ifade etmektedir. Bu doğrultuda mali tabloların güvenilirliğini esas alan Türk Ticaret Kanunu Tasarısı yedek akçeler hususunda gizli yedeklere izin vermemiş ancak açık yedek akçeler ve olağanüstü yedek akçeler gibi konuyla ilgili diğer kurumlara dair esasen yürürlükteki Türk Ticaret Kanunu'muzdan farklı hükümlere yer vermemiştir.

Referanslar

Altaş, Soner, Yedek Akçe Ayrımı ve Kullanımı, Vedat Kitapçılık İstanbul 2010.

Ataman, Ümit / Ataman Akgül, Başak / Akay Hüseyin, Şirketler Muhasebesi, Türkmen Kitabevi, İstanbul 2004.

Çevik, Orhan Nuri, Uygulamada Şirketler Hukuku, 3. Baskı, Yetkin Yayınları, Ankara 2002.

Deryal, Yahya, Ticaret Hukuku, Genişletilmiş 8. Baskı, Derya Kitabevi, Trabzon 2005.

Doğanay, İsmail, Türk Ticaret Kanunu Şerhi, 2. Cilt, 2. Baskı, Olgaç Matbaası, Ankara 1981.

Erdoğan, Nurten, Muhasebe Uygulamaları, T.C. Anadolu Üniversitesi Yayınları, No: 1675, Eskişehir 2006.

Eriş, Gönen, Anonim Şirketler Hukuku, Seçkin Yayınevi, Ankara 1995.

Güneş, Hikmet, Sermaye Şirketlerinde 1. Tertip Yasal Yedek Akçeler, http://www.muhasabenet.net/makale_hikmet%20gunes_sermaye%20sirketlerinde%20yasal%20yedekler.html, (12.04.2010). (İnternet).

İpekçi, Nizam, Ticaret Şirketleri Tatbikatı, TTK. Şerhi, Barış Yayınevi, İstanbul 1998.

Karayalçın Yaşar, Muhasebe Hukuku, Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü, yayın no: 216, Sevinç Matbaası, Ankara, 1988.

Kayhan, Şaban, Ticaret Hukuku, 4. Baskı, Seçkin Kitabevi, Ankara 2009.

Kırhoğlu, Hilmi / Kasapoğlu Yıldız, Şule / Akaytay, Ali, Şirketler Muhasebesi, Sakarya Yayıncılık, 3. Baskı, Sakarya 2006.

Kızılot, Şükrü, Kurumlar Vergisi Kanunu ve Uygulaması Yaklaşım Yayıncılık, C.3. Ankara 1999.

Kumkale, Rüknettin, Holding Şirketler, http://www.alomaliye.com/ruknettin_kumkale_holding.htm, (30/01/2005).

Moroğlu, Erdoğan, Notlu İçtihatlı Türk Ticaret Kanunu ve İlgili Mevzuat, 7. Bası, İstanbul 2001.

Öztürk Bünyamin, Sermaye Şirketlerinde Kâr Dağıtımı ve Vergilendirme, Özkan Matbaacılık Antalya 2007.

Poroy, Reha / Tekinalp, Ünal / Çamoğlu, Ersin, Ortaklıklar ve Kooperatif Hukuku, Güncelleştirilmiş 8. Baskı, Beta Yayınları, İstanbul 2000.

Pulaşlı, Hasan, Şirketler Hukuku, 3. Baskı, Nobel Kitabevi, İstanbul 2001.

Sağlam, Necdet, Şirketlerde Vergilendirme, Kâr Dağıtım Ve Enflasyon, <http://www.eso-es.net/kurumsal/yazi.asp?79>, (27/01/2005).

Selimler, Hüseyin, Anonim Şirketlerde Kar Dağıtım Politikaları Ve Uygulaması, http://www.ceterisparibus.net/arsiv/h_selimler.doc, (30/01/2005).

Seviğ, Veysi, Birinci Tertip Yedek Akçe, 19/09/2002 Perşembe Tarihli Dünya Gazetesi.

Soydan, Hakkı Y. Dokur, Şükrü, Son Düzenlemelere Göre Şirketler Muhasebesi, Marmara Kitabevi, Bursa 1996.

Soygür, Nevin, Şirketler Hukuku, Marmara Üniversitesi Nihad Sayar Eğitim Vakfı, İstanbul 1996.

Tekil, Fahiman, Şirketler Hukuku İkinci Cilt, Anonim Şirketler, İkinci Bası, İstanbul 1978.

Tekinalp, Ünal, Anonim Ortaklığın Bilançosu ve Yedek Akçeleri Kamuyu Aydınlatma İlkesi İle, Fakülteler Matbaası, İstanbul 1979.

Türk, Ahmet, Hukuka Aykırı Olarak Bilânçoda Kârın Düşük Gösterilmesi Halinde Pay Sahiplerinin Hakları,

<http://www.deu.edu.tr/userweb/ahmet.turk/dosyalar/Paysahibi.htm>, (01.12.2010).